

מבעל דף היומי בעיון

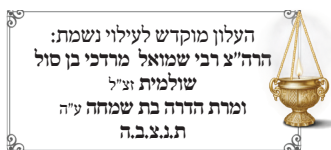
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"ב סיון - כ"ח סיון תשפ"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת חולין ל"ה-מ"ד

בס"ד שבוע פרשת קורח

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף ל"ה ע"א

היתה ידה כפופה ופשטתה דבר שהמיתה עושה, פשוטה וכפפה דברים שאין המיתה עושה.

לעיל [ל"ז ע"א] נתבאר כי יש חילוק בין שחיטת בריאה לשחיטת מסוכנת, דבריא אף אם לא פרכסה כלל בשעת שחיטה, דהיינו שלא הזיזה אבר, מותרת, דכיון שהיא בריאה אין לנו שום חשש בזה. אבל מסוכנת אם פרכסה בסוף השחיטה באופן שנמשכה הפירכוס עד אחר השחיטה מותרת, אבל אם לא פרכסה כלל הרי זו נבילה ולוקין עליה, דקים להו לרבנן דמסוכנת שלא פרכסה בסוף השחיטה בידוע שנפשה נטולה ממנה קודם גמר שחיטתה.

ועוד נתבאר לעיל דכשפרכסה הרי זו מותרת, והפירכוס צריך להיות בסוף השחיטה, וכ"ש אם כל הפירכוס היה אחר השחיטה דשרי, דעיקר הענין הוא דהפירכוס מראה על חוזק קשר הנפש בגוף, וכמו שמצאנו שאסור לנגוע בגוסס כי עצם הנגיעה יכולה להמיתו, דהרי זה כנר מהבהב שכל מגע בו יכול לכבותו, והפירכוס מראה על יציאת הנפש בבהמה, וככל שהקשר חזק יותר כן ימשך יותר יציאת הנפש אחר השחיטה. ואם בשעת שחיטה ואחר שחיטה תיכף לא פרכסה ואחר משך זמן התחילה לפרכס יש אוסרים ויש מתירים [עיין פתחי תשובה], וכן בתחלת השחיטה ובאמצע השחיטה אינו מועיל עד שתהא בסוף השחיטה ושתמשך קצת אחר השחיטה או שכל הפירכוס תהיה אחר שחיטה תיכף:

וכיצד הוא הפירכוס, כתב הרמב"ם, בבהמה דקה ובחיה גסה ודקה בין שפשטה ידה והחזירה או שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירה או שכפפה רגלה בלבד ה"ז פרכוס ומותרת, אבל אם פשטה ידה ולא החזירתה ה"ז אסורה, שאין זה אלא הוצאת נפש בלבד. ובבהמה

גסה אחד היד ואחד הרגל בין שפשטה ולא כפפה בין שכפפה ולא פשטה ה"ז פירכוס ומותרת ואם לא פשטה לא יד ולא רגל ולא כפפה כלל ה"ז נבילה, ובעוף אפילו לא רפרף אלא בעינו ולא כשכש אלא בזנבו ה"ז פירכוס.

ובאמת נחלקו בזה הראשונים, דמבואר מדבריו דבבהמה דקה וחיה גסה ודקה כפיפת יד בלבד לא מהני, אבל הטור כתב דמהני, וכן דעת הרשב"א והר"ן ועוד ראשונים, ולהלכה כתבו האחרונים דבוודאי שיש לחוש לדברי הרמב"ם באיסור דאורייתא. וכשכוש זנב בבהמה י"א דהוי פירכוס [ש"ך סק"ו] וכן מבואר מדברי הראשונים, אמנם צריך כשכוש גדול. ודבר פשוט הוא במקום דהפירכוס הוא פשיטת יד או רגל צריך שמקודם תהיה כפופה לגמרי וכן במקום דמהני כפיפה צריך שמקודם תהיה פשוטה לגמרי דאל"כ אינו מועיל דאין זה כפיפה ופשטיטה [תב"ש].

וכתב בשו"ע [סעיף ב'] דהשוטט את המסוכנת בלילה ולא ידע אם פרכסה ה"ז ספק נבילה ואסורה, וזו דעת הרמב"ם. אבל הטור כתב דאם בגמר שחיטה יצא ממנה דם בקילוח כשרה, ואם שחט בלילה ולא יכול לראות ולמחר מצא בית השחיטה מלוכלך בדם בידוע שיצא בגמר שחיטה דרך קילוח וכשירה. אמנם תמהו עליו כל המפרשים דזהו דברי יחידים במשנה [ל"ז ע"א] וחכמים פליגי בזה והלכה כחכמים. ובעל הפרישה כתב דבאמת ל"ק על הטור שהוא מפרש דבזה הכל מודים וס"ל דפירכוס דיד ורגל הוא פירכוס קל מזינוק, אמנם לדינא העיקר כדעת רוב הפוסקים דזינוק אינו מועיל.

עוד כתב הטור שיש עוד שני סימנים בגמרא דהוי פירכוס, שאם הטילה רעי מתרזת למרחוק כשירה ואם הטילה רעי בסמוך לה טריפה דאין זה סימן פירכוס, וכן אם צועקת וקולה חזק הוי סימן פירכוס, אבל כל הראשונים השמיטו זה ונראה דעתם דלמסקנא אין כל אלו סימני

כולל ומכון ראש פינה:

פירכוס וכתב הב"י דדעת הטור היא דיעה יחידא. אמנם המהרש"ל והב"ח הורו כדעת הטור, ובשו"ע השמיטו דין זה, ולכן אין להקל כלל.

דף ל"ח ע"ב

השוחט לעובד כוכבים שחיטתו כשרה.

מכאן ועד דף מ"א ע"א מבוארים הלכות שחיטה לגוי ושחיטה לעבודת כוכבים, מתי נאסרת ומתי לא. ונבאר כאן את עיקרי הדברים המבוארים בסוגיא ובשו"ע [סימן ד].

השוחט בהמה או עוף ואומר ששוחטה לשם עבודת כוכבים פלונית הוי תקרובת ואסורה בהנאה, והיא מטמאה ג"כ, ואפילו לא אמר על השחיטה ששוחט לשם זה אלא שאמר הריני שוחט על מנת שאזרוק דמה או אקטיר חלבה לעבודת כוכבים אסורה בהנאה, וכן על מנת שאחר יקטיר ויזרוק ג"כ אסור בהנאה, וזו דעת רבי יוחנן בסוגיא, דכשם שבשחיטת קרבנות מחשבין מעבודה לעבודה במחשבת פיגול שאומר הריני שוחט קרבן זה על מנת לזרוק דמו חוץ לזמנו שזהו עיקר פיגול, כמו כן במחשבת עבודת כוכבים מחשבין מעבודה לעבודה:

כתבו הטור והש"ע, שחט סתם ואח"כ הישב לזרוק דמה או להקטיר חלבה לכוכבים ה"ז ספק זבחי מתים. עכ"ל. והוא מהסוגיא לקמן [ל"ט ע"ב], שחטה ואח"כ הישב עליה, זה היה מעשה בקיסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר. והספק מבואר מפני שיש פלוגתא אם אמרינן סופו הוכיח על תחלתו שגם בשחיטה הישב כן או לא אמרינן. ואף דלענין דיני ממונות פסק הרא"ש דלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו [עיין בטור ח"מ ס"ס רמ"ה], מ"מ לענין איסור עבודת כוכבים החמיר כאן הטור, והביא הב"י בשם רבינו ירוחם דגם כאן הוא מתיר מטעם זה, אמנם לא התיר הבהמה רק בהנאה.

וכבר נתבאר בראשונים במסכת זבחים ופסחים דמחשבת פיגול בקדשים אינו במחשבה בלבד אלא באמירה, ולענין מחשבת כוכבים אינו מבואר אם בעינן דווקא אמירה ולכן יש לאסור גם במחשבה בלבד, וצ"ע בזה, דמלשון [פ"ג מפסולי המוקדשין] נראה דס"ל גם בפיגול דדי במחשבה בלבד, ע"ש, וכן מהדין הקודם מוכח לכאורה דבמחשבה בלבד נאסרה, דאל"כ מה שייך הוכיח סופו על תחלתו כיון שלא דיבר בתחלתו, וצ"ע.

ומבואר עוד בסוגיא דאין המחשבה הולכת אלא אחר השוחט ולא אחרי מי שהבהמה שלו, לפיכך ישראל ששחט בהמה של גוי והגוי חשב או אמר לכוכבים לא נאסרה אפילו באכילה, אבל כשהישראל חשב אסורה בהנאה אף שאין הבהמה שלו ואפילו לא חשב על עצמו אלא הישב בשעת שחיטה שהגוי יזרוק דמה או יקטיר חלבה לכוכבים פסק הרשב"א בתורת הבית שאסורה בהנאה.

ולקמן [מ" ע"א] אמרו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בלא מעשה, כגון המשתחוה לבהמה חבירו לא אסרה לגבי מזבח משום נעבד וכיוצא בזה, אבל בעשה בה מעשה כגון ששחטה לעבודת כוכבים או שניסך לה יין בין קרניה הוה פלוגתא, דעולא ורב הונא סברי דע"י מעשה אוסר גם את שאינו שלו, ור"נ ורב עמרם ורב יצחק סברי דגם ע"י מעשה אינו אוסר את שאינו שלו. וגם בזה יש פלוגתא דרבינו חננאל פירש דדווקא ע"י מעשה זוטא אינו אוסר, אבל במעשה רבה אוסר גם לר"נ ור"ע ור"י, ורש"י פירש דאפילו ע"י מעשה רבה אינו אוסר לדידהו, והסכים הרא"ש לפירוש רש"י, ויש מחלוקת בין הפוסקים כמאן הלכתא דהראב"ד [בפ"ח מעבודה זרה בהשגות] והרשב"א [בת"ה שער א'] והטור והש"ע לקמן [סוף סימן קמ"ה] פסקו כמאן דאסרי ע"י מעשה, והרא"ה [בבד"ה שם] והר"ן [בסוגיא] פסקו דאינו אוסר.

עוד איתא לקמן [מ"א ע"א] דאפילו למאן דס"ל שאוסר שאינו שלו ע"י מעשה זהו דווקא ישראל מומר או שקבל עליו התראה, או עכו"ם דוודאי כוונתו לעבוד כוכבים, אבל ישראל שהוחזק בכשרות עד עתה אמרינן שלא כיון כלל לעבודה אלא שכיון לצערו לבעל הבהמה ואין זה כלום והיא מותרת אפילו באכילה [רשב"א במשמרת שם] ויש אוסרין באכילה [רא"ה ור"ן שם] ודעת רוב הפוסקים להתיר אפילו באכילה [ש"ך סק"ה]. ועוד אמרו בסוגיא לקמן דכשהיה לשוחט שותפות בבהמה זו אז אין אומרים לצעורי קא מכוין כיון שיש גם לו חלק בזה ונאסרה גם בהנאה, וזהו דעת רש"י, וכן כתב הרמב"ם [פ"ב משהיטה הלכה כ"א], אבל דעת התוספות והרא"ש דלמסקנא דסוגיא גם ביש לו שותפות אמרינן לצעוריה קא מכוין ולא לאסור. וז"ל הטור, ישראל ששחט בהמת חבירו לכוכבים לא אסרה, שוודאי לא כיון לאוסרו אלא לצערו, אבל אם היא של שניהם כתב הרמב"ם שאוסר גם חלק חבירו, ואדוני אבי ז"ל כתב שאפילו אם הוא שותפו אינו אוסר שאינו מכוין אלא לצער שותפו. ואם ישראל עבריין שוחט בהמה אחרת או שהתרו בו בישראל וקיבל התראה אז וודאי כיון לאסור ואסור. עכ"ל:

ואמרו עוד לקמן, השוחט לשום הרים, לשום גבעות, לשום נהרות, לשום מדברות, לשום חמה ולבנה, לשום כוכבים ומזלות, לשום מיכאל השר הגדול, לשום שילשול קטן הרי אלו זבחי מתים. ולקמן סימן קמ"ה מבואר שכל שאין בה תפיסת ידי אדם, כלומר שהאדם לא עשה זה אלא נבראת כך אין הבהמה נאסרת בנעבד, וגזירת התורה היא דכתיב אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים את אלהיהם על ההרים הרמים וגו', ודרשינן אלהיהם שעל ההרים ולא ההרים אלהיהם, כלומר שאם עבדו את ההרים אינם נאסרים, דאין בכח אדם לאסור מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא, והגם שהעובד חייב מיתה מ"מ אין הדבר נאסר וכיון שהנעבד עצמו אינו

ויש באחרונים שאסרו מטעם הנ"ל מה שנהגו במקצת מקומות שמקבלין הדם בעת השחיטה כדי למכור לגוי, ואף שעושים זה בשעת גמר שחיטה מ"מ יש לאסור כיון שהוא דינא דגמרא ומשנה מפורשת היא יש לאסור בכל עניין ולכן יראו שהגוי יקבל הדם בהכלי ולא הישראל.

היה הולך בספינה ואין לו מקום פנוי לשחוט, שוחט על גבי אחורי הכלי שמקצתה בולטת לתוך הים ושוחט עליה והדם שותת ויורד לים, דכיון שאינו שוחט להדיא לתוך הים וגם אינו שוחט לתוך הכלי, אין בזה חשדא, וה"ה שיכול להניח דף על דופן הספינה שמקצתו לתוך הים וישחוט עליו ושותת הדם לים, או מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט על דופן הספינה מבחוץ ומשם שותת לתוך הים. והש"ך התיר באחורי כלים שיש להם תוך לשחוט לתוך של האחורים, דלא נאסרה רק לתוך הכלי של הפנים ולא של אחורי הכלי [סק"ה] וכן דעת הפרי חדש.

אין שוחטין לגומא כל עיקר, אבל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה; ובשוק לא יעשה כן, שלא יחקה את הצדוקים.

[יורה דעה סימן י"ב] בזמן התלמוד היתה דרך המינים לחקוק גומא בחצר או ברחוב ולשחוט לתוך הגומא ונאסף שם הדם ואוכלים עליהם [תה"ב], ולכן השוחט לתוך גומא נראה שמחזק עבודתם אף שאינו מכויין לכך, ואסרו חכמים כל עיקר אפילו בגומא שבתוך הבית אף שלא היו העובדים רגילים לעבוד עבודתם בגומא שבבית:

ומה יעשה מי שאינו רוצה לטנף ביתו וחצירו, עושה גומא ועושה מקום לשחוט חוץ לגומא ושוחט שם והדם שותת ויורד לגומא, שאז ניכר לכל שכוונתו לנקות ביתו וחצירו ולא יחשדוהו, אבל בשוק אפילו כהאי גוונא אסור מפני שאינו חושש בנקיון השוק [טור] ויבא לידי חשדא.

וכתבו הסמ"ג והמרדכי דמדלא התירו חכמים רק בעושה מקום חוץ לגומא ש"מ דאפילו בגומא שאינה נקייה אסור, דאל"כ למה להם בטורח כזה, יתירו בהשלכת עפר וצרורות לתוכה כמו במים שהבאנו לעיל, אלא וודאי דגם בכה"ג אסור, ואף על גב דעבודת המינים נראה שהיתה דווקא בגומא נקייה, מ"מ אסרו גם בשאינה נקייה מפני שאין הכל מסתכלין בתוכה לראות אם נקייה היא אם לאו, וכיון דעיקר האיסור הוא מטעם חשדא ממילא שיש לאסור בכל עניין. ולכן יש ליתר מי ששוחט חיה ועוף הצריכים כיסוי לא יחפור קצת עפר וישחוט להחפירה ויכסה בהעפר החפור דיראה כשוחט לתוך גומא אלא ימלאנה עפר וישחוט שלא תהא נראית כגומא.

כתב הטור דהרמב"ם כתב [פ"ב ה"ז] שאם שחט לתוך גומא אסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא מין הוא, והרשב"א כתב דאף על פי שאסור לעשותו אין שחיטתו פסולה שאין מוציאין את האדם מחזקת כשרות

נאסר בהנאה כ"ש שהתקרובת שלה אינה נאסרת בהנאה. וזהו ששנו במשנה לקמן [ל"ט ע"ב], השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדבריות שחיטתו פסולה ואין דינם כזבחי מתים שתאסר בהנאה, מיהו באכילה אסורה כיון ששוחט לעבודה זרה. אבל השוחט לשם שרים הממונים על ההרים והגבעות והימים והנהרות ומדבריות וחמה ולבנה כוכבים ומזלות או ששחט למיכאל השר הגדול או לשלשול קטן שבים הרי אלו זבחי מתים ואסורה בהנאה דהם נחשבים כתלושים, אף שלא שייך בהם תפיסת ידי אדם, ומדברי רש"י [ד"ה זבח] מבואר דהשוחט גם לשם חמה ולבנה עצמה וכן לשם כוכבים ומזלות עצמן הוי ג"כ זבחי מתים ואסור בהנאה, וס"ל דהם כתלושים.

ודעת הרמב"ם והרשב"א והר"ן דאם מכויין לעבודה זרה הוי ככל תקרובת ואסורה בהנאה, דמה שלא אסרתן התורה לא נוגע לדין זבחי מתים. וזה ששנינו דהשוחט לשם הרים וגבעות וכו' הרי זו פסולה בלבד ואינם אסורים בהנאה, מיירי שלא כיון כלל לעבודה אלא שעשה זה לשם רפואה או לכוונה אחרת בדרך השוטים המשוגעים שנוטים לדברי הבאי ואיסור אכילה הוא משום מראית העין בלבד מפני שנראה כמתכוין לעבודה [ר"ן], ומ"מ כששחט להשרים אפילו שחט ג"כ רק לרפואה דמדינא א"צ ליאסר בהנאה, מ"מ כיון שדרך העכו"ם לעבדם עשאום כתקרובת גמור ואסור בהנאה [שם]. וי"א [טור בשם ר"ן] דדווקא בעבודה ממש, אבל לשם רפואה בכל עניין אינו נאסר בהנאה.

דף מ"א ע"א

אין שוחטין לא לתוך ימים, ולא לתוך נהרות, ולא לתוך כלים; אבל שוחט הוא לתוך עוגה של מים, ובספינה על גבי כלים.

[יורה דעה סימן י"א] אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שמא יאמרו עובד מים הוא זה ונראה כמקריב למים [רמב"ם] או שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט [טור]. ולא ישחוט לכלי מלא מים שלא יאמרו לצורה הנראית במים שחט, ולכן אם המים עכורים מותר, דאין כאן צורה, ואין האיסור רק כשהמים צלולים. אבל לתוך כלים ריקים לא ישחוט שלא יאמרו מקבל הוא הדם לזרקו לעבודה זרה, וכשנותן עפר בכלי מותר דהדבר ניכר שאין ראוי לזריקה, וכן במים צלולים כשנותן עפר לתוך המים ממילא דאינם צלולים ושרי, אבל בימים ונהרות אין חילוק בין מקום צלול למקום עכור [ט"ז וש"ך] דהחשד לשר של ים הוא ואין חילוק בין עכור לצלול, אבל מותר לשחוט בראש הגג או בראש הספינה ולא חיישינן שיאמרו ששוחט לצבא השמים דאין דרך עובדיהם לעלות למקום גבוה ולכן אין בזה חשדא:

מפיו יהיה אסור שהרי נטרף, תלמוד לומר ובשר בשדה טרפה וגו' לכלב תשליכון אותו, עד שיעשה אותה בשר הראויה לכלב, הא למדת שהטריפה האמורה בתורה היא שטרפה אותו חית היער ושברה אותה ונטה למות ועדיין לא מתה, אף על פי שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה משום טריפה הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו הבאה עליה.

[הלכה ה'] נמצאת למד, שהתורה אסרה המתה והיא הנבלה, ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה ואף על פי שעדיין לא מתה והיא הטריפה, וכשם שלא תחלוק במיתה בין מתה מחמת עצמה בין שנפלה ומתה בין שחנקה עד שמתה בין שדרסתה חיה והרגתה, כך לא תחלוק בנוטה למות בין שטרפתה חיה ושברתה בין שנפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה בין שנפלה ונתרסקו איבריה בין שזרק בה חץ ונקב לבה או ריאתה בין שבא לה חולי מחמת עצמה ונקב לבה או ריאתה או שיבר רוב צלעותיה וכיוצא בהן, הואיל והיא נוטה למות מכל מקום הרי זו טרפה, בין שהיה הגורם בידי בשר ודם בין שהיה בידי שמים, אם כן למה נאמר בתורה טרפה דבר הכתוב בהווה, שאם לא תאמר כן לא תאסר אלא אותה שנטרפה בשדה אבל אם נטרפה בחצר לא תאסר הא למדת שאין הכתוב מדבר אלא בהווה.

[הלכה ט'] וענין הכתוב שהנוטה למות מחמת מכותיה ואי אפשר לה לחיות מחמת מכה זו אסורה, מכאן אמרו חכמים זה הכלל כל שאין כמוה חיה טריפה, ובהלכות שחיטה יתבאר אי זה חולי עושה אותה טריפה ואי זה חולי אין עושה אותה טרפה.

וכתב הרמב"ם [הלכות שחיטה פרק ה' הלכה א'], כבר ביארנו בהלכות איסורי מאכלות שהטרפה האמורה בתורה היא הנוטה למות, ולא נאמר טריפה אלא שדבר הכתוב בהווה כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדיין לא מתה.

[הלכה ב'] ויש שם חלאים אחרים אם יארעו לה תחשב טריפה והן הלכה למשה מסיני, ושמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני ואלו הן: דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה, פסוקה, קרועה, נפולה, ושבורה.

[הלכה ג'] אף על פי שכולן הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה, וכל ספק שישתפק בדרוסה אסור, ושאר שבעה מיני טרפות יש בהן ספקין מותרים כמו שיתבאר. ע"כ הנצרך לענייננו.

והרמב"ם נקט כשיטה בגמרא דסבירא לה דטריפה אינה חיה שנים עשר חודש, דנחלקו בזה, דאמרו במשנה זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה, ואמרו בגמרא מכלל דטרפה אינה חיה, מנא לן, דכתיב וזאת החיה אשר תאכלו, חיה אכול, שאינה חיה לא תיכול, מכלל דטרפה לא חיה. ולמאן דאמר טרפה חיה מנ"ל, נפקא

עד שיבדק וימצא חשוד. עכ"ל. וזה ששנינו בברייתא [מ"א ע"ב] צריך בדיקה אחריו, זהו על להבא, ואם ימצא שהוא מין נאסור שחיטתו למפרע [עיי' ברש"י שם]. וכן הדין בשוחט לימים ונהרות דלעיל. והכרו"פ כתב דלמפרע לא נאסר לעולם, וגם רק בגומא צריך בדיקה ולא בשוחט לימים ונהרות, לפי ששם הוי עבודה ממש ולא נחשדו ישראל על כך, אבל בגומא היא רק מעשה כישוף שהיו מנחשים בעניין זה לידע עתידות כמעשה אוב וידעוני, ויש שמתאוותם לידע העתידות נחשדו על כך, ולפיכך צריך בדיקה, וממילא דאפילו נמצא חשוד בכך אין לאסור שחיטתו לעבר ורק להבא לא יניחוהו לשחוט, שאין זה עבודה ממש אלא מעשה כסילים שהתורה אסרתו.

וכתב הרמ"א דבזמן הזה דאין דרך עובדי כוכבים בכך יש להתיר בדיעבד. וכתבו עכ"ל וכתבן הש"ך והט"ז דממילא דגם בשוחט להרים לימים ולנהרות שבסימן הקודם ג"כ הדין כן, שהרי אין דרך לעבוד בכך בזמנה"ז. אמנם דעת הכרו"פ דדינים הנ"ל נוהגים גם בזמנה"ז, מפני שהוי דבר שנאסר במניין, ולכן אף שבטל הטעם צריך מניין אחר הגדולים בחכמה ובמניין להתיר, וא"א לנו להתיר דאנחנו כנגד הקדמונים כנמלים משא"כ דין גומא שחז"ל עצמם התיירו במקום דליכא חשדא כמו בניקור בית וחצר שנתבאר ועכשיו גם בשוק ליכא חשדא, לפיכך אין חשש בזה וגם זה אין להתיר רק בדיעבד ולא לכתחלה.

דף מ"ב ע"א

פרק שלישי

אלו טריפות

אלו טריפות בבהמה וכו'.

במשנה ובגמרא הובאו הטריות האוסרות בבהמה, ויתבארו אי"ה כל אחד במקומו, דלא נשנו כל אלו כאן אלא דרך כלל ודרך אגב.

כתב הרמב"ם [הלכות מאכלות אסורות פרק ד' הלכה ו'], האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים שנטרפו לוקה, שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו, טרפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער כגון ארי ונמר וכיוצא בהן, וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס כגון נץ וכיוצא בו, ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה שאם מתה הרי היא נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה או חכה בסיף והמיתה או שברה ארי והמיתה הא אינו מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה.

[הלכה ז'] ואם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו ורדף אדם והצילו

ליה מזאת החיה אשר תאכלו, זאת החיה אכול, חיה אחרת לא תיכול מכלל דטרפה חיה.

ואף שאמרו דטריפה חיה למאן דסבירא ליה כן, מכל מקום כתב הרשב"א [שו"ת הרשב"א חלק א' סימן צ"ח] וז"ל, אלא איכא מאן דאית ליה התם דהאי דקתני במתניתין שאין כמוה חיה לאו אינה חיה שנים עשר חודש בלבד קאמר, אלא אינה חיה מאותו טרפות וסופה למות ממנו לאחר זמן קאמר. ע"כ. דהיינו דלא נחלקו האם טריפה חיה או לא רק לענין שנים עשר חודש, אבל הכל מודים שסופה למות ממכה זו.

והנה הרמב"ם פסק להלכה דטריפה אינה חיה, ולפי זה יש מקום שאלה, דאם נראה דטריפה גמורה חיה יותר מ"ב חודש הרי נוכל לומר שאינה טריפה. ועוד מה נעשה כשנשתנו הטבעים ואנו רואים שהרבה טריפות שבזמן חז"ל לא היו יכולים להיות והיום מאריכים הם ימים ושנים.

ולשאלה זו נזקק הרשב"א, וענה עליה בדברים חריפים, ונביחא כאן את עיקרי דבריו מחמת שזו שאלה יסודית ביותר, וז"ל שם, שאלת בהמה שנמצאת יתרת אבר באותן אברים שהיא נטרפת בהן ובמקום שנטרפת בו ונתברר שעברו עליה שנים עשר חודש. מי נימא כיון שעברו עליה י"ב חודש בודאי אינה נטרפת ונכשירנה דטרפה אינה חיה שנים עשר חודש, ואף על פי שראיתי ושמעתי מי שמכשיר ומיקל בדבר אני רוצה לעמוד על דעתך.

תשובה. אם ראית ושמעת מי שמיקל ומכשיר ביתרת או בכל מה שמנו חכמים מכלל הטרפיות אל תשמע לו ולא תאבה אליו ולא תהיה כזאת בישראל. וכל מי שמכשיר זה נראה בעיני כמוציא לעז על דברי חכמים. והריני מאריך עמך בדבר זה כדי שיהא לך ולכל ירא וחרד בדבר השם גדר בנויה. ולא יעשו דברי חכמי ישראל המקודשים כגדר הדחוייה ועלה שועל ופרץ. הרי שמנו חכמים במשנתנו באלו טרפות שמונה עשר טרפיות נקובת הושט ופסוקת הגרגרת וכו', וקתני בסיפא דמתניתין זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה, ואמרין עלה בגמרא דתנא ומאי דלא תנא דלא תנא. ואתיא בזה הכלל ועל זה הכלל סמכו להוסיף בסג"ר ושב שמעתתא. ועוד היו מקצת החכמים מוסיפין והולכין בטרפיות במה שאינה חיה כפי סברתם וסומכין על הכלל הזה, ועל הטרפיות האלו הנוספים על הטרפיות המנויות והמוסכמות וכן על כל ספק הטרפיות כגון ספק דרוסה וכל כיוצא בזה אמרו סימן לטרפה י"ב חודש ובנקבה כל שיוולדת, ומכל מקום כל אותן שמנו חכמים במשנתנו בסג"ר ושב שמעתתא ומה שמנו חכמים מכללן אי אפשר להם בשום צד לבא לידי היתר לעולם. ובכל אלו ובכל כיוצא באלו

לא אמרו שיהא להן סימן שנים עשר חודש או לידה, שאין לאלו שום סימן בשיהוי, דטרפות ידועות הן ובלא שום תנאי נאסרו. ולא נאמר בהן משהינן להו שאי אפשר לחיות למאן דאמר אינה חיה, ומי שמעיד טעה בכך שלא היה מעולם, וכיון שכן אפילו יצאו כמה ויאמרו כך ראינו אנו מכחישינן אותן כדי שיהא דברי חכמים קיימים ולא נוציא לעז על דברי חכמים ונקיים דברים של אלו. וכיוצא באלו אני אומר כאן בבקשה מכם אל תוציאו לעז על דברי חכמים בכל מה שמנו חכמים בטרפיות הודאין ולא עשאום ספק טריפה. ואם יש מי שלבו נוקפו ויאמר שמא לא דברו חכמים אלא על הרוב. ורוב בעלי היים שנטרפו באחד מן הטרפיות שמנו חכמים אינן חיין. אבל אפשר שמקצתן חיין חזק גופם וטבעם. אם כן כבר בטלת כלל משנתנו שאמרה שאין כמוה חיה, שכל מה שמנו חכמים לדעת תנא דמתניתין אי אפשר לחיות שכן אמרו דרך כלל טריפה אינה חיה. וכן בכאן אנו שואלין אותו שמעיד מאין אתה יודע ששהתה זו. שמא שכחת או שמא טעית או שמא נתחלף לך בזמן או שמא נתחלפה לך בהמה זו באחרת. שאי אפשר להעיד שתהא בהמה זו בין עיניו כל שנים עשר חודש. ואם יתחזק בטעותו ויאמר לא כי אהבתי דברים זרים והם אשר ראו עיניהם ואחריהם אלך. נאמר אליו להוציא לעז על דברי חכמים אי אפשר. ויבטל המעיד ואלף כיוצא בו ואל תבטל נקודה אחת ממה שהסכימו בו חכמי ישראל הקדושים הנביאים ובני נביאים ודברים שנאמרו למשה מסיני. וסוף דבר מוטב נחזור אחר הטענות כדי לקיים דבריהם ולא שנדחה דבריהם המקודשים האמתיים המקויימים ונעמד ונקיים דברים בטלים של אלו. וכמה צריכים בעלי הנפש והחיל אשר נגע אלהים בלבם להשמר ולהתרחק מן המקילין מתוך הפטפוטיין. שאין הכל בקיאיין בתשובות השאלות והדברים שעוקרין את התחומין אשר גבלו ראשונים. אלא צריכין הכל לשמור העיקרין המסורים בידן של ישראל. ואפילו באין כל הרוחות שבעולם לא יזיזו אותן ממקומם. ואין מן הראוי לשמוע ממי שבא להורות במה אשר לא שערום האבות הראשונים והמכשלה את הרבים. וכל שכן אם לא היה המתיר חכם גדול וירא אלהים ושאין לבו גם בהוראה. ע"כ הנצרך לענייננו.

העולה מדברי הרשב"א שבאמת לא יתכן שטריפה גמורה תחיה י"ב חודש, ואם מצאנו שחיה, בהכרח העדות טעות או שקר. אמנם כל זה היה נכון אולי בזמנם, אולם מה נעשה בזמן הזה שלא מדובר בבהמה אחת שאפשר בהעיד המעיד וטעה, שהיום הם בהמות לרוב, עד שלפעמים עושים להם טיפולים רפואיים לכתחילה שמצד ההלכה מטריפה אותם, והטיפול הנ"ל אדרבה מאפשר לו לחיות שנים ארוכות.

אמנם יש מהראשונים שנקטו שהוא באמת על דרך הרוב, שיתכן באמת שטריפה תחיה יותר משנים עשר

הוא ע"י חולי או ע"י מחט הבא מפנים לחוץ דאינה טרפה
אא"כ יצא המחט לחוץ, ואף אם מקצת העור לא ניקבה
ג"כ כשר.

ניקב הקורקבן ושומן שעליו סותמו כשר, דבעוף כל
מין שומן סותם, דהכל טהור ואפילו המחט בולט לחוץ
ועל המחט יש שומן באופן שאין ראש המחט נראה כלל
כשר, וכ"ש אם לא ניקבו כל העורות השנים אף על פי
שלא נשאר רק מעט מעור החצון והוא הקורקבן שלא
ניקב כשר.

אמר רבא שני עורות יש לו לוושט, חיצון אדום ופנימי
לבן, ניקב זה בלא זה כשר.

[יורה דעה סימן ל"ג] שני עורות יש לו לוושט, ניקב אחד
מהם כשרה נקבו שניהם טרפה, ואפילו עלה בו קרום
חזק ונסתם, דכלל הוא בטרפות דכל מקום שנטרפה
בנקב אינו מועיל הקרום שעלה בו אח"כ מפני שסופה
להסתר ואינה מתקיימת. ואפילו היו הנקבים זה שלא
כנגד זה, כגון שקרום העליון ניקב למעלה והתחתון ניקב
למטה, ולא דמי לקורקבן הנ"ל דניקבו שני הקרומים זה
שלא כנגד זה כשרה, דהקורקבן מינח ניח ולא יארע
לעולם שיפגעו שני הנקבים כאחד, ולכן כל נקב במקומו
יש לו השני שמגין. אבל הושט שאוכלת בו ומנשמת בו
והקרומים אינם נחים יכול להיות ששני הנקבים יפגעו
במקום אחד, ואפילו אם רחוקים הרבה זה מזה מ"מ לא
פלוג רבנן, כי אין שיעור לדבר שנוכל לשער עד כמה יהיו
קרובים ועד כמה יהיו רחוקים [ט"ז]. ולפ"ז דווקא כשניקבו
שניהם מרוח אחד ואף שאינן שוים ממש בשורה אחת,
מ"מ כיון דבצד אחד הם אפשר שיפגעו זה בזה, אבל
כשנקב השני הוא מעבר השני כשר שהרי לעולם לא
יפגעו זה עם זה.

שני עורות אלו החיצון אדום והפנימי לבן, ואמרו
לקמן דאי חליף טרפה, כלומר אם החיצון לבן והפנימי
אדום. וכששניהם אדומים או שניהם לבנים נחלקו בזה
הראשונים, דהטור בשם העיטור כתב שכשר, וכן מבואר
להדיא מלשון הרמב"ם ספ"ז שכתב וכן הושט שנמצא
העור החיצון שלו לבן והפנימי אדום בין בעוף בין
בבהמה הרי הוא כאילו אינו וטרפה. עכ"ל. אבל הרא"ש
[ריש פרקין] כתב דאפילו הוחלף אחד מהן טרפה, ולא
דמי לנקב שהעור השני מגין, דכאן כיון דכל העור לקוי
אינו מתקיים ע"י השני, וכן פסקו בטור וש"ע [סעיף ה'].
וי"א דכשהפנימי נהפך לאודם טרפה דכל מראה אדום
לקותא היא, אבל כשהחיצון נהפך ללבן אין זה לקותא
כלל, וכן מבואר מלשון רש"י שהביא הר"ן שכתב דאי
חליף הפנימי באדמומית טרפה דאמרין דרוסה היא, וכן
דעת הר"ן ז"ל. ורבים מגדולי האחרונים [יש"ש ס"ג וט"ז סק"י
ופר"ח] הסכימו ג"כ דאם שניהם לבנים כשרה, ולכן מה
שנמצא בזמנינו בעופות לפרקים שניהם לבנים ובפרט

חודש, אבל רובן אינן כאלה, וכן כתב המאירי ז"ל,
מסורת בידינו מיד חכמי התלמוד שאין הטרפה חיה
שנים עשר חדש, ואם היא נקבה אינה מתעברת, ואם
נקבה של עוף היא אינה טוענת, מעתה באה לידינו ספק
טרפה כגון ספק דרוסה וכיוצא בה ואי אפשר לנו לבדקה
רואין אם שהתה שנים עשר חדש או בנקבה אם אחר
הספק נתעברה וילדה או בנקבת עוף אם אחר הספק
טענה ופלטה כשרה, ומ"מ אין משהין אותן לכתחלה
שמא יכשל בהם כמו שנתבאר. והדבר ידוע וברור שלא
נאמר היתר בשהיית שנים עשר חדש אלא בספק טרפה
אבל טרפה ודאית כגון אלו שהוזכרו במשנה וחברותיהן
אפילו חיתה שנים עשר חדש טרפה שאין הענין אלא
אקראי בעלמא וסבה נסתרת ואנו על הרוב אנו דנין ויש
מקילין בזו ואל תחוש לדבריהם כלל.

והחזון איש יצא לידון בדבר החדש, וכתב לייסד
שבאמת בזמן חז"ל לא היו טריפות הנ"ל חיות בכלל,
אמנם בזמנינו יתכן שאף יחיו רובן, ואף על פי כן הן
טריפות, דדין טריפה שאסורה באכילה הוא דין תורה,
והוא איסור מאכלות, ודבר זה נקבע באלפים שנה של
תורה, כמו שאמרו חז"ל [עבודה זרה ט' ע"א], תנא דבי אליהו
ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני
אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח [שהסתיימו בערך עם
התימת התלמוד], וכל שאז היה אז שמו טריפה, הרי הוא
איסור מאיסורי מאכלות אף שהיום יכול הוא לחיות.

אמנם צריך עדיין להבין, דהרי דיני טריפה אינם נוגעים
רק לאיסורי מאכלות, אלא אף לדיני נפשות, כגון דינו
רציחה, דאם הרג טריפה הרי הוא פטור, ולפי הנ"ל
יתכן שאדם נחשב טריפה בזמן התלמוד, והיום יחיה
שבעים ושמונים שנה בטוב ונעימים, וההורגו יהיה פטור,
אתמהה, וצ"ע.

דף מ"ג ע"א

איבעיא להו ניקב הכיס וקורקבן קיים, מאי תא שמע,
דאמר רב נחמן ניקב זה בלא זה כשר.

[שו"ע סימן מ"ט] הקורקבן יש לו שני עורות, והיינו הכיס
שמבפנים וכל הבשר, והכיס הוא עור אחד והבשר הוא
עור השני, ניקב זה בלא זה כשרה עד שינקבו שניהם
זה כנגד זה, אבל זה שלא כנגד זה כשר, דדווקא בושט
דאכלה ביה ופעיא ביה טרפה גם בשלא כנגד זה, משום
דחיישינן שמא מתרמי אהדדי אבל קורקבן מינח ניח.

ומטעם זה דלא דמיין לוושט לכן לא חיישינן בניקב
מקצת העור שמא ניקבה לגמרי וקרום עלה ונסתם,
דהושט מפני שאינו במנוחה יכול להיות שניקב כולו
והמחט חזר לאחוריו וקרום עלה בו, משא"כ קורקבן
וכרס והמסס ובית הכוסות שעורותיהן מונחים במנוחה
לא חיישינן לזה [רא"ש סל"ד]. ואין חילוק בכל זה בין שהנקב

בעופות שמנים אין לפקפק בהם כלל, וגם דעת הרשב"א בתורת הבית נוטה כן, וכיון דכל הני רבוותא ס"ל כן הוי דעת הרא"ש מיעוטא לגבי כל הראשונים והאחרונים שהסכימו בהיתר, וכתב ערוך השלחן דמימינו לא שמענו שיטריפו מפני זה אף שמצוי מאד בעופות ששני העורות לבנים:

אם האדים מקצת העור הפנימי הסכימו כל הגדולים [יש"ש וט"ז סק"ח וש"ך סק"ט ופר"ח וכו"פ] דכשר, דדווקא כשכולו או רובו האדים הוי לקותא ולא במקצתו.

וכתב הרמ"א בזה שנתבאר דניקב אחד מהם כשרה דכל זה לא מיירי אלא בניכר שהנקב בא מחמת חולי, אבל אם יש לחוש שניקב ע"י קוץ, אפילו לא ניקב רק הפנימי טרפה, דחיישינן שמא ניקב גם החיצון, וושט אין לו בדיקה מבחוץ. עכ"ל. ובנקב מחמת חולי כשר ולא חיישינן שמא ניקב גם החיצון ואין הנקב ניכר בו, דכיון שאנו רואין שלא שלטה המחלה בחיצון כשרה, דאמרינן במאי ששלטה שלטה ובמאי דלא שלטה לא שלטה. ואף אם שלט החולי במקצת עובי עור החיצון, כיון שלא שלטה בכולו לית לן בה.

דף מ"ד ע"ב

חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר, אסר אין חבירו רשאי להתיר.

[יורה דעה סימן רמ"ב] כתב הרמ"א [סעיף ל"א], חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר משיקול הדעת, אבל אם יש לו קבלה שטעה או שטעה בדבר משנה יוכל להתיר, ואפילו אם טעה בשקול הדעת יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו, ולכן אין איסור לשואל לשאול לשני ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור, ואפילו אם התיר הראשון וכבר חלה הוראתו אין לשני לאסור מכח שיקול הדעת. וכל זה באותה הוראה עצמה, אבל אמעשה אחר פשיטא שיכול להורות מה שנראה אליו. עכ"ל.

ובערוך השלחן האריך בזה וכתב, דהנה הטעם שאין השני יכול להתיר כתבו הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן בפ"ק דעבודה זרה דאין זה מפני כבוד החכם אלא מפני שכיון שהחכם אסרה חל עלה חתיכה

דאיסורא, ע"ש, וממילא אם זה החכם טעה בדבר משנה או בשיקול הדעת, לא שייך חתיכה דאיסורא, כמו שא"א לעשות משומן חלב, ולכן כתבו התוספות שם דחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר אא"כ יוכל להחזירו, כגון שטעה בדבר משנה או אפילו בשיקול הדעת וסוגיא כאידך וכו'. עכ"ל. והרא"ש שכתב שם וז"ל, ואם יוכל להוכיח שטעה בדבר משנה יחזירהו ואם חלוק עליו בשיקול הדעת שסברתו נוטה להתיר וכו' יאמר אני אומר כך אבל איני מתיר מה שאסרת וכו' ושויתה חתיכה דאיסורא וכו'. עכ"ל.

וזוהו שיקול הדעת שכתב הרמ"א דיכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו, דכשחזור בו נסתלק החתיכה דאיסורא, כמו מי שדימה שזהו חלב והסבירו לו שהוא שומן והודה, אבל כשלא הודה הוה חתיכה דאיסורא כיון שאין לברר עם מי הצדק לא ממשנה ולא מסוגיא דעלמא, ולכן כיון שאין הטעם מפני כבודו של חכם מותר להשואל לישאל עוד לאחר ובלבד שיגיד להאחר שכבר שאל להראשון ויראה אם ביכולתו לברר שטעה מדבר מפורש או מסוגיא דעלמא או שיש לו בקבלה להתיר יכול להתיר, וכן אפילו אם מתיר רק מסברא בעלמא, אם הראשון יורה לו מותר ואם לאו אסור, וממילא דלהיפך, בחכם שהתיר חבירו יכול לאסור כנ"ל, והרמ"א הסביר הדבר והיינו כשחלה הוראתו, כלומר וודאי אם השני יכול לברר שטעה מדבר מפורש או מסוגיא דעלמא או מקבלתו לאיסור מחזירו אפילו חלה הוראתו, אך אם אינו יכול לברר שטעה אלא מסברא בעלמא, לכן כשחלה הוראתו, כלומר כשכבר בישל או עירבו בשאר היתר לא יאסור, כיון שאינו יכול לברר הטעות, ושמא סברת המתיר יותר טובה. אך כשלא חלה הוראתו, שהשאלה מונחת כמקדם יאסרנה כיון דלסברתו אסורה, ובה אינו דומה לחכם שאסר, דאז אפילו בלא חלה ההוראה אין השני יכול להתיר, דלא דמי איסור להתיר.

י"א דהא דחכם שאסר אין חבירו יכול להתיר זהו אפילו כשגדול ממנו בחכמה ובמניין, וי"א דדווקא בששוין, ולכן אמרו אין חבירו יכול להתיר, אבל כשהוא גדול ממנו רשאי להתיר [ש"ך סקני"ג]. עוד כתב הש"ך בשם מהרש"ל דאם החכם הראשון אסר הדבר לא מפני הדין אלא מפני גדר וסייג אין השני יכול להתיר אפילו במעשה אחרת.